

מעדותה של לילי מולדובן על התנכלות ליהודים בסאטו מאר

שברומניה

לילי מולדובן, ילידת צ'פה (Czapa) בצ'כוסלובקיה, 1925. בשנות השלושים עברה עם משפחתה להתגורר ברומניה באופן לא חוקי. ב-30 באוגוסט 1940 נאלצה רומניה למסור להונגריה את טרנסילוניה הצפונית. ב-19 במרץ 1944 פלשו הגרמנים להונגריה, ובאפריל-מאי 1944 גורשו יהודי צפון-טרנסילוניה לאושוויץ. העדה גורשה לאושוויץ (Auschwitz), ומשם למחנה שטוטהוף (Stutthof) ליד העיר דנציג ולפראוסט (Praust), שם עבדה בכפייה עד לינואר 1945. היא השתתפה בצעדת המוות לפוטציג (Putzig), ושחררה ע"י החיילים הרוסים. בשנת 1948 עלתה לארץ ישראל.

ת. כן. המקרה העצוב הראשון היה כשבאתי מהמכולת, וראיתי שאוספים בחורות יהודיות.

ש. מתי? באיזו שנה?

ת. זה היה בהתחלת '44. אחרי האביב.

ש. רגע, אבל היו עוד הונגרים שם?

ת. כשכבשו ההונגרים אנחנו עברנו לגור לעיר. אני דיברתי על זה? עברנו לסאטו-מארה. ותיכף מיד, כי אבא חשב שכבר מותר לו. מכאן בצורה ליגאלית. ואני חזרתי פעם בוקר אחד מן המכולת, וראיתי ששוטרים אוספים בחורות יהודיות.

ש. איזה שוטרים?

ת. לא שוטרים רגילים. זה היו שוטרים חדשים, אני לא יודעת איך קראו להם.

ש. אבל עדיין הונגרים?

ת. הונגרים.

ש. הנילושים?

ת. הם היו נילושים, כן. הם היו. ואז רצתי הביתה מהר מהר, הודעתי להורים שלי - ואז רצתי למעלה אל בעל הבית, גם כן לבת שלהם להודיע, ואז שנינו קפצנו למעלה אל הבוידעם להתחבא. אבל זה לא עזר שום דבר, כי השוטר ראה שאני נכנסתי לחצר הזאת. ואז הם באו ישר אחרי. והם עצרו אותנו. אז ירדתי למטה, והוא אמר להיכנס אל ההורים שלי, ולקחת אתנו משהו - ולא לפחד, אנחנו נחזור באותו היום הביתה.

ההורים שלי היו מאוד עצובים. אמא בכתה, והשתדלה לדחוף לי כמה עוגיות לתיק שלי, ויצאתי. הוא אמר 'אל תפחדו, הם יחזרו היום הביתה'. וככה זה היה. הם לקחו אותנו למרכז העיר, לבניין ציבורי, היו שם הרבה חדרים ריקים, ודרשו מאתנו לנקות חלונות. ניקינו, קצת ניקינו, קצת מרחנו - לא רצינו לשמוע בקולם. וביקשנו שישחררו אותנו. אז הם אמרו לנו - עד

הערב. הם לקחו לנו את תעודת הזהות בכניסה, וככה - קצת ניקינו קצת מרחנו, במשך כל היום. אחרי הצהריים הפסקנו, לא רצינו לעשות שום דבר. ביקשנו את תעודת הזהות, ולהשתחרר. לא היתה להם ברירה, כל כך צעקנו, שהם נתנו לנו את התעודות, והלכנו הביתה, לפנות ערב.

השמחה היתה מאוד גדולה, כשההורים ראו אותי. חיבוקים ונשיקות. וקיבלתי הרבה דליקטסים לאכול. התכוננו לגטו. ידענו שישגרו את הגטו עוד מעט.

ש. רגע, לא סיפרת לי על גטו כלום.

ת. עוד לא הגענו. שבת בבוקר אחת, באותה התקופה, באו ולקחו...

ש. מתי?

ת. בהתחלת שנת '44. יכול להיות שזה היה סוף פברואר, כמו שסיפרתי קודם. באותה תקופה, בשבת בבוקר אחת, באו והוציאו את שני האחים שלי מהמיטה. גם שוטרים כאלה. ולקחו אותם. שמו אותם על אוטו משא והם הסבירו משהו, באיזה כיוון. בצהריים אמא שלי ארזה מזון וביקשה ממני ללכת לחפש אותם. ואני הלכתי, בכיוון שחשבתי שהם נמצאים. עשיתי כמה קילומטרים, והייתי צריכה לעבור את שכונת העוני, והייתי ממש בסכנה. ועברתי. הלכתי לחפש אותם. הגעתי לאיזו שהוא יער. אמרו שלוקחים אותם לעבוד ליער.

ש. ממש לבד הלכת?

ת. לבד הלכתי. והיה לי מאוד קשה קילומטרים לקחת את הפעקל [=משא] הזה. ולא מצאתי שום דבר. חזרתי הביתה. ההורים שלי היו מאוד עצובים. ולקראת הערב הם באו הביתה. תששים מרעב, מפחד, מעייפות מהעבודה. הם עבדו עבודת פרך. אחד מהם היה בן 13, אחד בן 15.

מקור: ארכיון יד ושם 0.3/5714